

İSTİKLAL MARŞI'NDA AKİF'E İLHAM VEREN HADİSLER Mahmut YAZICI*

Giriş

Akif'teki din duygusu, diğer şiirlerinde olduğu gibi İstiklal Marşı'na da hayat veren kuvvetlerin en başında gelenlerden birisidir. Bu duygunun temelinde başta ailesi ve yaşadığı muhit, aldığı eğitim ve terbiye yatmaktadır. Akif'in şiirlerine bakıldığında Allah ve peygamber sevgisi, iman aşkı, ezan ve şehadet gibi dini şiarlar sıkça yer aldığı gibi milliyet, hürriyet, vatan ve bayrak sevgisi gibi yine dini temele dayanan milli değerler de yer almaktadır.

Akif, Hz. Peygamber'e âşık olduğu kadar hayrandır da. Onun Peygamber'e olan sevgi ve hayranlığı "Necid Çöllerinden Medine'ye" şiirinde olduğu gibi "Gölgeler / Bir Gece" ve "Pek hazin bir Mevlid Gecesinde" adlı şiirlerinde de çağıldamaktadır. İstiklal Marşı'nda hadislere yapılan telmihlere geçmeden önce Akif'in Allah Resûlüne olan sevgisini ortaya koymak yerinde olacaktır.

Şair, **Necid Çöllerinden Medine'ye** şiirinde şöyle der:

Yâ Nebî, şu hâlime bak!

Nasıl ki bağı yanar, gün kızınca, sahrânın;

Benim de rûhumu yaktıkça yaktı hicrânın!

Harîm-i pâkine can atmak istedim durdum;

Gerildi karşıma yıllarca âilem, yurdum.

"Tahammül et!" dediler... Hangi bir zamâna kadar?

Ne bitmez olsa tahammül, onun da bir sonu var!

Gözümde tüttü bu andıkça yandığım toprak;

Önümde durmadı artık, ne hânümân, ne ocak...

Yıkıldı hepsi... Ben aştım diyâr-ı Sûdân'ı,

Üç ay "Tihâme !" deyip çiğnedim beyâbânı.

Kemiklerim bile yanmıştı belki sahrâda;

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Ana Bilim Dalı, mahmutyazici@pau.edu.tr.

Yetişmeseydin eğer, yâ Muhammed, imdâda:
Eserdi kumda yüzerken serin serin nefesin;
Akar sular gibi çağlardı her tarafta sesin!
İrâdem olduğu gündür senin irâdene râm,
Bir ân için bana yollarda durmak oldu harâm.
Bütün heyâkil-i hilkatle hasbihâl ettim;
Leyâle derdimi döktüm, cibâli söyledim!
Yanıp tutuşmadan aylarca yummadım gözümü...
Nücûma sor ki bu kirpikler uyku görmüş mü?
Azâb-ı hecrine katlandım elli üç senedir...
Sonunda alınma çarpan bu zâlim örtü nedir?
Beş altı sîneyi hicrân içinde inleterek,
Çıkan yüreklere hüsrân mı, merhamet mi gerek?
Demir nikâbını kaldır mezâr-ı pâkinden;
Bu hasta rûhumu artık ayırma hâkinden!
Nedir o meş'ale? Nûrun mu? Yâ Resûlallah!..
Bir Gece/Gölgeler şiirinde şöyle der:
Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada insanlığı kurtardı o ma'sûm,
Bir hamlede kayserleri, kistrâları serdi!
Aczin ki ezilmekti bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zevâl aklına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere, rahmetti, evet, Şer'-i Mübîn'i,
Şehbâlini adl isteyen yurduna gerdi.
Dünyâ neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyet...
Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.
Pek Hazin Bir Mevlid Gecesi adlı şiirinde ise şöyle der:
Yıllar geçiyor ki, yâ Muhammed,

Aylar bize hep Muharrem oldu!
Akşam ne güneşli bir geceydi...
Eyvah, o da leyl-i mâtem oldu!
Âlem bugün üç yüz elli milyon
Mazlûma yaman bir âlem oldu:
Çiğnendi harîm-i pâki Şer'in;
Nâmûsa yabancı mahrem oldu!
Beyninde öten çanın sesinden
Binlerce minâre ebkem oldu.
Allah için, ey Nebiyy-i Ma'sûm,
İslâm'ı bırakma böyle bîkes,
İslâm'ı bırakma böyle mazlûm.

Hz. Peygamber'i böylesine seven bir şairin ondan etkilenmemesi düşünülemez. Nitekim Akif'in *Safahat* adlı eserindeki birçok şiir ve nesrinde ya doğrudan ya da telmihte bulunarak birçok hadis zikrettiği yapılan bir çalışmada tespit edilmiştir. (Horoz 2010) İstiklal Marşı'nda da hadislerin ve Hz. Peygamber'in hayatından bazı kesitlerin izlerini görmek mümkündür. Biz de bu çalışmada bunu ortaya koymaya çalışacağız.

Akif'in İstiklal Marşı'nda Hadislerden İlham Alarak Yazdığı Anlaşılan Mısraların Tahlili

Akif, İstiklal Marşı'na, Kur'ân'ı Kerîm'de de işaret edildiği üzere (et-Tevbe 9/40) Rasûlüllah'ın (s.a.s.), Hz. Ebû Bekir ile birlikte Medîne'ye hicret ederlerken, sığındıkları mağarada ona söylediği "Korkma" sözüyle başlar:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

Rivayete göre Hz. Peygamber ile Hz. Ebû Bekir, Medine'ye doğru hicret yolundayken bir mağaraya sığınmışlardı. Hz. Ebû Bekir, müşriklerin kendilerini bulmalarından endişe ettiğinde Rasûlüllah (s.a.s.) ona "Üzülme! Allah bizimle beraberdir." demiştir (Nesâî 2001: 6/395). Başka bir rivayette ise sığındıkları mağarada içinde yılanların bulunduğu bir delik

vardı. Hz. Ebû Bekir, delikten bir yılanın çıkıp Rasûlüllah'ı (s.a.s.) sokmasından endişe ediyordu. Bu nedenle ayağıyla deliği kapattı. Hemen sonra yılan ayağını soktu. Ebû Bekir'in (r.a.) gözlerinden yaşlar dökülmeye başlayınca Rasûlüllah (s.a.s.): "Ey Ebû Bekir! Korkma! Allah bizimle beraberdir." sözlerini söyledi (Beyhakî 1998: 2/477).

Akif, İslam coğrafyasının özellikle de Anadolu topraklarının en sıkıntılı dönemlerinden birinde yaşamıştır. Hindistan'dan Kuzey Afrika'ya kadar birçok İslam memleketi emperyalist güçler tarafından işgal edilmiş, 600 yıllık Osmanlı Devleti ise parçalanmıştı. Kendisine kadar 100-150 yıllık çöküş süreci ve Avrupa devletlerinin askeri ve ekonomik üstünlüğü Müslüman ahaliye ümitsizliğe yol açmıştı. Akif diğer şiirlerinde olduğu gibi İstiklal Marşı'nda da hep **ümitvâr** olma mesajını yinelemektedir:

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak.

İnanç esasları tanımlanırken imanın, havf ve racâ arasında yani Allah'ın rahmetini ummak ile onun azabından korkmak arasında olduğu zikredilir (Gaznevî 1998: 264). Hatta Allah'ın rahmetinden ümidi kesmenin kişiyi küfre düşürebileceği de söylenir. Bu nedenle Akif, birçok şiirinde ye'se düşmeyi yermektedir.

"Ey Hakk'a taparken şaşırın kalb-i muvahhid!

Bir sîne emelsiz yaşar ancak, o da: Mülhid."

(...)

"Doğru mudur ye's ile olmak tebâh?

Yok mu gelip gayrete bir intibâh?

Beklediğin subh-i kıyâmet midir?

Gün batıyor, sen arıyorsun sabâh!"

(...)

"Âtiyi karanlık görüvermekle apıştın?

Esbâbı elinden atarak ye'se yapıştın!

Karşında ziyâ yoksa, sağından, ya solundan

Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.

(...)

Ye's öyle bataktır ki; düşersen boğulursun.

Ümîde sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!

Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar;

(...)

“Mâdâm ki alçaklığı bir, ye's ile şirkin;

Mâdâm ki ondan daha mel'un daha çirkin

Bir seyyie yoktur sana; ey unsur-i îman,

Nevmid olarak rahmet-i mev'ûd-u Hudâ'dan,

Hüsârâna rıza verme... Çalış... Azmi bırakma;

Kendin yanacaksan bile, evlâdını yakma!”

‘İş bitti... Sebâtın sonu yoktur!’ deme, yılma.

Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.”

(...)

“Âfâkına yüklense de binlerce mehâlik,

Batmazdı bu devlet, “batacağı!” demiyeydik.

Batmazdı, hayır batmadı, hem batmayacaktır;

Tek sen uluyan ye'si gebert, azmi uyandır.

Kâfi ona can vermeye bir nefha-i îmân;

Davransın ümîdin, bu ne haybet, bu ne hirmân?

Mâzîdeki hicranları susturmaya başla;

Evlâdına sağlam bir emel mâyesi aşla”

Kastamonu'daki bir konuşmasında şöyle der:

“Dünyada dayanılacak, güvenilecek bir şey varsa o da Allah'ın yardımını ve merhametidir. O'nun kapısından yüz çevirenler büyük bir sapıklığa düşmüşlerdir. Kesinlikle bilinmelidir ki ye'se kapılmadan çalışan bir Müslüman için aşılmayacak bir engel, varılmayacak bir hedef yoktur. Azme, tevekküle sarılmak suretiyle her maksadın elde edilmesi mukadderdir. O halde ye'sin ne anlamı vardır.” (Şengüler 1992: 9/342-353).

Yine Kastamonu'daki vaazında şöyle der: “Dünyanın hangi tarafına gitseniz, akvâm-ı İslamiyeden hangisinin ruhunu, kalbini dinleseniz hep o mel'un yeis hastalığı ile malûl olduğunu görürsünüz. Ümmet-i merhûmeye bu zaaf-ı iman nasıl olmuş da müstevli olmuş? Nasıl olmuş da bu kadar azîm bir kütlenin umumu birden kötürümler gibi histen, hareketten mahrum kalmış?”

“Madem ki fi sebilillâh mücâhede meydanına atılan müminlere Allah'ın nusreti mev'uddur; madem ki Tanrı'nın inayetinden, merhametinden ümidi keserek ye'se düşmek, küfürden başka bir şey değildir; o halde bu meskenetin, bu ye'sin, bu ataletin hiçbir suretle tevili kabil olur mu? Zaten yeryüzündeki yarım milyara yakın Müslümanın asırlardan beri esaret altında inlemesine bundan başka bir sebep aransa bulunabilir mi?” (Ersoy 1968: 217).

Akif'in, yetim olarak dünyaya gelen, küçük yaşlarda öksüz kalan, peygamberlik vazifesiyle görevlendirildikten sonra başta kendisi ve genç-yaşlı, kadın-erkek denilmeden kendisine iman eden arkadaşları türlü işkence ve yıldırmalara maruz kalmasına, doğduğu şehir olan Mekke'den ve akrabalarının bulunduğu Tâif'ten taşlanarak kovulmasına rağmen ümidini bir an olsun yitirmeyen Hz. Peygamber'i örnek aldığı açıktır.

Kur'an'ı Kerîm'de yüce Allah: “De ki: “Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım, Allâh'ın rahmetinden umut kesmeyin.” (ez-Zümer 39/53) buyurmaktadır. Hz. Peygamber ise Allah Teâlâ'dan naklettiği bir kudsi hadisinde onun: “Rahmetim gazabımı geçmiştir.” (Buhârî 2001: “Tevhîd” 55 (hadis no: 7553); Müslim: “Tevbe” 15) buyurduğunu zikreder. Ebû Hureyre'nin naklettiği bir hadiste ise Rasûlüllah (s.a.s.), Allah'ın rahmetinin genişliğinden bahisle şöyle buyurur:

“Allah, rahmeti yarattığı gün onu yüz rahmet olarak yarattı da kendi yanında doksan dokuz parçasını tutup alıyordu. Geri kalan tek bir rahmeti de bütün yarattıklarının arasına salıverdi.” (Buhârî, “Rikâk”, 18 (6469).

Rasûlullah (s.a.s.), kalbinde Allah korkusu ve onun rahmetine olan ümidi taşıdığı söyleyen bir gence ise şöyle demiştir: “Bir mü’minin kalbinde bu ikisi (korku ve ümit) bulunursa, Allah onu umduğuna nail, korktuğundan emin kılar.” (Tirmizî 1998: “Cenâiz”, 11 (983).

Bütün bunlara göre başta Hz. Peygamber’in yaşadığı hayat olmak üzere konuyla ilgili âyet ve hadislerin Akif’in umudunu yeşerttiği bu nedenle asla ye’s’e düşmediği söylenebilir.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!

Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celal?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal,

Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal!

Başta ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem olmak üzere bütün peygamberler insanları yalnızca Hakk’a tapınmaya ve onu tevhîde çağırışlardır. Tevhîd, kula kul olmayı reddedip, tapınmaya ve boyun eğmeye layık yalnızca Allah’ı merkeze aldığından dolayı gerçek hürriyetin ta kendisidir. Bu nedenle İslam’ın şiarı olan kelime-i tevhîd, “lâ” ile başlar. Allah dışında hiçbir kula köle olmamayı, Allah’a kulluğun birinci adımı olarak belirler. Çünkü sahte ilahları reddedemeyen kimse gerçekte hür olamadığı gibi iman etmiş de olamaz. Akif de: **Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklal!** diyerek hürriyet aşkını, mü’min ve Müslüman olmanın tabii bir sonucu olarak görür bundan başka çıkar bir yol da görmez:

“Allah’a dayan, sa‘ye sarıl, hikmete ram ol...”

Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.”

Bütün peygamberlerde olduğu gibi Hz. Peygamber’in mücadelesi de kula kulluğu emreden şirk düzene “lâ/hayır” demekle başlamıştır. Rasûlullah (s.a.s.), Mekkeli müşriklerin, yerleşik düzenlerinin bozulmaması için Hz. Peygamber’e önerdikleri mal, mülk, saltanat gibi dünyanın geçici lezzetlerini ve kurulu düzene muhalefetten dolayı başına gelecek sıkıntıları da bildiği halde onların bu tekliflerini hiç tereddüt etmeden reddetmiştir. Çünkü bütün bunlar, Allah’a hakiki kul olmanın yanında esaretten başka bir şey değildi. Bu nedenle o, türlü entrikalarla,

baskı ve yıldırımlarla kendisini davasından vazgeçirmek isteyenlere şöyle kükremiştir:

“Bu dini terk etmeme karşılık güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler Allah’a andolsun ki, davamdan vazgeçmem! Allah dinini muzaffer kılar yahut ben bu yolda ölür giderim yine de bu yoldan dönmem.” (Süheyli 2000: 3/10; Şâmî 1993: 2/327)

Akif’in;

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım.

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

dizeleri de aynen bu duygunun yansımasıdır.

Gerçekte iman, insana tarif edilemez bir güç ve cesaret verir. Tarih boyunca peygamberlerin ve ona tabi olanların, elbette Hz. Peygamber ve ashâbının, inanç değerleri uğruna ölümü dahi göze almaları bunun en açık göstergesidir. Yasir ve Sümeyye’nin şehâdeti, Hz. Ali’nin hicret gecesi Allah Resûlü’nün yatağında yatması, Bilal’in, Ebû Zer’in, Ammar’ın efendilerine başkaldırmaları ve daha niceleri hep sînelerdeki imanın tezahürüdür. İmandan kaynaklanan bu özgüven, tarih boyunca Müslüman halkları dinamik ve güçlü tutmuş, ümitsizliğe düştüklerinde ise yeniden diriliş için harekete geçmelerini sağlamıştır.

Akif,

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;

Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

derken, işte bu iman cevherine vurgu yapar.

Başta Çanakkele ve Anadolu olmak üzere Müslüman coğrafya ateş çemberine alınmış olsa da Akif, kurtuluşu sînelerdeki bu imanda arar. Akif’in bu dizeleri Hz. Peygamber ve ashâbının Hudeybiye’deki durumlarını hatırlatmaktadır.

Hz. Peygamber, 1400 civarındaki arkadaşıyla umre için Medine’den Mekke’ye yola koyulmuştu. Maksatları umre ibadetini yerine

getirmek olduğu için üzerlerinde dikişsiz ihramdan başka bir elbise bulunmadığı gibi yanlarında silah da yoktu. Çünkü asıl amaçları müşriklerle savaşmak değildi. Mekkeli müşrikler bunu haber alınca Müslümanların niyetlerini de bildikleri halde onları atlı süvarilerle Hudeybiye mevkiinde muhasara altına aldılar. Hz. Peygamber, Mekke'nin ileri gelenlerine Mekke'ye geliş maksatlarını bildirmek için Hz. Osman'ı elçi olarak gönderdi. Fakat Mekkeliler ona kötü davrandıkları gibi hapsettiler. Hatta Müslümanlara Osman'ın (r.a.) şehit edildiği haberi ulaştı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) etrafındaki Müslümanları toplayıp kanlarının son damlasına kadar onlarla savaşacaklarına dair biat aldı. Rıdvan Biatı olarak nitelenen bu tarihi olayda sahâbiler de canları pahasına Hz. Peygamber'in yanında olacaklarına dair söz verdiler. Bunu duyan müşrikler ise anlaşma yapmak zorunda kaldılar (İbn Hişâm 1955: 2/308-318).

Hudeybiye'de silahsız insanların müşrikler tarafından muhasara altına alınmasıyla, 20. Yüzyılda o günün en gelişmiş silahları ve yüzlerce savaş gemileriyle Çanakkale'yi ve tüm Anadolu topraklarını kuşatanlar arasında fark olmadığı gibi Hudeybiye'de Hz. Peygamber'in etrafında kenetlenen sahâbilerdeki iman cevheriyle, elinde silahı kalmayan Türk'ün göğsündeki iman arasında bir fark bulunmamaktadır.

Akif, bu imanın öyle büyük ve güçlü olduğunu,

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmanı boğar,

dizesiyle vurgulayarak böyle bir iman karşısında hiçbir batıl gücün tutunamayacağını haykırır.

Akif bu dizesinde, Hz. Peygamber'in: “İnsanlar sana bir zarar vermek için toplansalar Allah'ın senin hakkında yazdığı şey dışında hiçbir şekilde sana zarar veremezler.” (Tirmizî, “Sıfatü'l-kıyâme”, 59 (2516). sözünden ilham almış gibidir.

Bütün gücüyle ve bütün vahşiliğiyle gelen canavar sürüsü, çok da korkulacak bir durumda değildir. Bu nedenle Akif, “medeniyet” kılıfı altında kendisini gizleyen içi boş, dışı şaşaalı sömürgecileri;

‘Medeniyet!’ dediğin tek dışı kalmış canavar?

şeklinde niteler.

Hz. Peygamber’in, kafirlerin özelliklerinden bahsederken söylediği:

“Kâfirin örneği, sert ve dimdik selvi ağacı gibidir ki, Allah onu bir defada söküüp devirir.” (Müslim, "Sıfatü'l-kıyâme", 59) sözü de ehl-i küffârın görünüşüne, kalabalığına, gücüne ve kuvvetine aldanılmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

İmanın insana kazandırdığı gücü hatırlatan Akif, akabinde göğsünde iman devletini taşıyan mü'min gönüllere yönelerek onları, milli ve manevi değerlerin vücut bulduğu “yurdu” korumaya davet eder:

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın.

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

Çünkü canavar sürüsünün maksadı sadece bir toprak elde etmek değil, toprağı yurt kılan milli ve manevi değerlerdir. Nitekim Akif, Nasrullah Kürsüsü’nde şöyle der:

“Ey cemaat-ı Müslimîn! İşte bugün bizden istedikleri ne filân vilâyet ne falan sancaktır. Doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, saltanatımızdır, devletimizdir, hilâfetimizdir, dinimizdir, imanımızdır.” (Ersoy 2013: 179)

İslam kelimesi sözlükte boyun eğmek, teslim olmak anlamına geldiği gibi esenlik ve barış anlamına da gelmektedir. Bu nedenle İslam yurdu ve Müslüman ahali, kendisini güvende hissetmediği ve gayr-i müslim de olsa komşu ülkelerde haksızlık ve zulüm bulunmadığı sürece Müslüman olmayanlara saldırmazlar. Ancak milli ve manevi değerlerine saldırı olduğunda ise göğsünü siper eder, küffara karşı koymaktan geri durmaz. Nitekim Hz. Peygamber bir hadislerinde şöyle buyurur:

“Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Allah’tan âfiyet dileyiniz. Ancak onlarla karşılaştığınızda ise sabır ve sebat ediniz. Biliniz ki cennet, kılıçların gölgesi altındadır.” (Buhârî, “Fazlu'l-cihâd”, 111 (2966)).

Hiz. Peygamber başka bir hadislerinde ise savaştan kaçmayı yedi büyük günah arasında sayar:

“Mahvedici yedi şeyden kaçın!” buyurduğunda ona:

-Bunlar nedir Ey Allah’ın Resûlü? diye sorulunca şöyle buyurdu:

“Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, Allah’ın canını haram kıldığı bir kimseyi haksız yere öldürmek, yetim malı yemek, faiz yemek, düşmana hücum anında harpten kaçmak, namuslu, kendi halinde mü’min kadınlara zina iftirası atmaktır.” (Buhârî, “Vasâyâ”, 24 (2766).

Kaldı ki, “Muhammed’in canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah yolunda savaşıp öldürülmeyi, tekrar savaşıp öldürülmeyi, sonra tekrar savaşıp öldürülmeyi ne kadar isterdim.” (Müslim, “İmâret”, 103) diyen bir peygamberden savaştan kaçmak ve esaret altında yaşamayı kabul etmek beklenebilir mi? Elbette bu, onun ümmeti olduğunu söyleyenlerden beklenecek bir şey de değildir.

Bu nedenle Akif, bütün olumsuzluklara rağmen gelecekte ümitlidir. Çünkü Allah’ın nurunu tamamlayacağına dair vadine (es-Saff 61/8) güvenir. Bu nedenle “vatan” uğruna göğsünü siper edenleri;

Doğacaktır sana va‘dettiği günler Hakk’ın...

Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

diyerek ümitlendirir.

Hiz. Peygamber’den nakledilen: “İslam garib olarak başlamıştır. Garib olarak dönecektir. Öyleyse gariplere müjdeler olsun” (Tirmizî, “İmân” 13 (2629). hadisinin, Akif’in ye’se düşmeyip gelecekte ümitli olmasında etkili olduğu söylenebilir. Söz konusu hadis genel olarak İslâm’ın âhir zamanda “garib” kalacağı şeklinde yorumlansa da, Elmalılı Hamdi Yazır gibi Akif’le aynı dönemlerden yaşamış, aynı çileleri çekmiş âlimler tarafından bir müjde olarak da değerlendirilmiştir. Buna göre İslam nasıl başlangıçta garib olarak başlamışsa Müslümanların ahir zamanda güçten düşüp “garib” kalmasından sonra tekrar dünyaya hâkim olup ona yön verecekleri şeklinde de yorumlanmıştır.

Vatan, sadece bir toprak parçasından ibaret değildir. Toprağı vatan yapan şehit ve gazilerin kanlarıdır. Bu nedenle Akif bir sonraki dizesinde vatan toprağına dikkat çeker:

Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı!

Düşün altında binlerce kefensiz yatanı.

Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı:

Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Anadolu toprağı; doğusuyla, batısıyla, kuzeyiyle, güneyiyle, denizleriyle, doğasıyla, iklimiyle, yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla ve eşsiz güzellikleriyle gerçekten cennet gibi bir vatandır. Bununla birlikte Akif'in bu toprakları "cennet vatanı" olarak nitelemesinde Hz. Peygamber'in üçü de Türkiye topraklarından çıkan Fırat, Seyhan ve Ceyhan nehirlerini cennetten doğan nehirler olarak zikretmesinin de (Ahmed b. Hanbel 2001: 12/506; Müslim "Cennet" 26) etkili olduğu söylenebilir.

Hz. Peygamber tarafından cennet yurdu olarak nitelendirilen bu vatan, dünyalık hiçbir şeye değişilemez. Bu nedenle böylesi bir vatan; candan, yardan ve serden geçilmeye de layıktır:

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?

Şüheda fışkıracak, toprağı sıksan şüheda!

Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,

Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Vatan sevgisi Hz. Peygamber'in birçok hadisinde de vurgulanan bir husustur. Allah Resûlü (s.a.s.), cehennem ateşinin dokunmadığı iki gözden birisi olarak Allah yolunda sınır boylarında nöbet tutan gözü zikreder. (Tirmizî: "Fedâilü'l-cihâd", 12 (1639).

Allah Resûlü, doğup büyüdüğü Mekke'yi terk etmek zorunda kalsa da hep oraya özlem duymuş ve orayı sevgiyle anmıştır. Abdullah b. Adî anlatıyor: "Resûlullah'ın Hazvere denilen mevkide durup şöyle dediğini işittim: '(Ey Mekke!) Vallahi sen Allah'ın en hayırlı ve Allah'a en sevimli olan belde-sisin. Senden (zorla) çıkarılmış olmasaydım seni asla

terk etmezdim.” (Tirmizî: “Menâkıb”, 68 (3925); İbn Mâce: “Menâsik”, 103 (3108).

Bir başka hadislerinde ise şöyle buyururlar: “Allah’ım! Bizlere Mekke’yi sevdirdiğin gibi, ondan daha da fazla Medine’yi sevir...” (Buhârî: “Fedâilü’l-Medîne”, 11 (1889)

Rasûlüllah’ın doğup büyüdüğü topraklara ve sonra da kendisine kucak açan Medine’ye sevgi duyması, vatan sevgisinin dini bir temele dayandırılmasına etki etmiştir. Bu nedenle “Vatan sevgisi imandandır.” sözü de oldukça meşhur olmuştur.

Akif, yukarıdaki dizelerinde, öncelikle Türk halkını vatan uğrunda savaşmaya ve ona sahip çıkmaya çağırdığı gibi kendisi de bu uğurda canını feda etmeye hazır olduğunu ifade eder. Sonrasında ise sığınılacak, yardım dilenilecek en yüce makama, Rabbine yönelir:

Ruhumun senden, İlahî, şudur ancak emeli;

Değmesin ma’bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!

Tabiri caizse Akif: Ey Rabbim! Biz bütün değerlerimizi temsil eden vatanımızı müdafa için varımızı, yoğumuzu ve her şeyden de önemlisi canımızı ortaya koyduk, bize düşen görevi yerine getirdik, artık yardım edecek sensin, bizi yardımsız bırakma! der gibidir.

Akif’in Rabbine ilticası Hz. Peygamber’in Taif ve Bedir’de Rabbine ilticasını andırmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber, Mekke’de bulamadığı desteği Taif’te bulma ümidiyle oraya gitse de oradan taşlanarak kovulmuş, mübarek vücutları kanlar içerisinde kalmıştı. Ancak üzerine düşen vazifeyi yerine getirmenin huzuru içerisinde Rabbine şöyle dua etmişti:

“Allah’ım! Kuvvetimin zayıflığını, insanlara karşı koymadaki yetersizliğimi ve çaresizliğimi sana arz ediyorum. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen, bütün ezilmişlerin Rabbisin. Sen, beni kime teslim ediyorsun? Bana saldıran şu düşmanlara mı? Ya da bana galip gelme gücünü verdiğin bir akrabama mı? ... Senden başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur.” (Taberânî 1994: 13/73).

Hz. Peygamber, Medine'ye yeni hicret etmişken ve henüz elinde yeterli silah, asker ve binek bulunmazken Bedir Savaşı'yla karşı karşıya kalmıştı. Müslümanlar, çoğu silahsız ve bineksiz 314 kişiyken müşrikler ise hepsi tam teçhizatlı 1000 kişiden oluşmaktaydı. Ramazan ayı ve Bedr'in Medine'ye 160 km uzaklıkta olması ise ayrı bir dertti. Ancak Hz. Peygamber "zaferden değil, seferden sorumluyuz" düsturuyla hareket ederek üzerine düşen görevi yerine getirmiş ve imkansızlıklara rağmen müşriklerin karşısına bir ordu çıkarmıştı. Sonra da Rabbine yönelerek şöyle dua etmişti:

"Allahım! (Peygamberlere vadettiğin) nusret ahdini ve va'dini gerçekleştirmeni senden istiyorum. Allah'ım! Eğer sen (şu bir avuç Müslüman'ın helak olmasını) diliyorsan, sana ibadet edilmeyecektir." (Buhârî: "Meğâzî", 5 (3953) Yani sana ibadet edecek kimse kalmayacaktır.

Akif, dizesini, Hz. Peygamber'in duasına benzer bir şekilde, ibadet edilen yer olan "Ma'bed" üzerinden oluşturur ardından da dinin özü, şiarı ve temeli olan, ma'bedlerden günde beş vakit; Allah'ın birliğinin ve Muhammed'in (s.a.s.) onun Resûlü olduğunun haykırıldığı ayrıca bir yerin İslam yurdu olduğunu gösteren Ezan'a vurgu yapar:

Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

Bir bakıma Hz. Peygamber gibi Akif de "eğer sen bize yardım etmezsen, sana teslimiyetin haykırıldığı ezanlar susacak, sana kulluğun arzedildiği ma'bedler mü'minsiz kalacak" demektedir.

Akif, **Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-** derken, Hz. Peygamber'in, İslam'ın üzerine bina edildiği beş temelden birisi olarak zikrettiği kelime-i şehâdet'e de işaret eder. (Buhârî: "Îmân", 1 (8); Müslim: "Îmân", 21)

Akif'in, ezanın, ebedi yurdun üzerinde hiç dinmemesi gerektiğini zikretmesi, ezan-yurt ilişkisini ortaya koyması açısından önemlidir. Çünkü ezan, bir toprağın İslam Yurdu olduğunu gösteren en önemli simgedir. Hz.

Peygamber'den nakledilen bir rivayet de bunu göstermektedir. Enes b. Mâlik'in naklettiği rivayet şöyledir:

“Rasûlüllah (s.a.s.) bir beldeye saldıracağı vakit fecir aydınlandığında saldırırdı. Ama önce ezan okunup okunmadığını dinlerdi. Ezan işittiğinde durur, işitmediğinde saldırırdı.” (Müslim: “Salât”, 9)

Akif'in düşünce dünyasında, bir belde ezan okunuyor olması aynı zamanda özgürlüğün de sembolüdür. Ona göre ezanın sustuğu yerlerde çan sesleri duyulur. Böylesi yerlerde ise Müslümanın hür bir şekilde yaşaması ve ibadetlerini yerine getirmesi mümkün değildir:

Çiğnendi harîm-i pâki Şer'in;

Nâmûsa yabancı mahrem oldu!

Beyninde öten çanın sesinden

Binlerce minâre ebkem oldu.

Son mısramda Akif, artık zaferden emin bir şekilde hürriyet ve istiklal muştusunu verir:

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!

Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.

Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlal.

Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;

Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Çünkü Allah'ın: *“Siz eğer (gerçekten) mü'min iseniz (düşmanlarınıza galip ve onlardan) çok üstünsünüzdür.”* (Âl-i İmrân, 3/139) sözünün hak olduğuna ve Allah'ın Resûlü'nün *“İslam üstündür. Ona üstün gelinemez!”* (Dârekutnî 2004: 4/371) sözüne yürekten inanmış bir mü'mindir Akif. Nitekim **“el-Hakku Ya'lû”** adlı şiirinde İslam'ın galip geleceğine olan inancını şu sözleriyle dile getirir:

“Evet! Görmemiştir bu âlemde göz

Şu el-hakku ya'lû kadar doğru söz.

Hakikat te'âlîdedir dâima

O şehbâze mahsûstur i'tilâ!

Hakikat hubût eylemez yükselir
O mi'râca nerden tenâhî gelir?"

Sonuç

Sonuç olarak Akif'in, birçok şiirinden ve yaptığı vaazlarından da anlaşıldığı üzere o, Allah ve Resûlüne yürekten iman etmiş bir mü'mindir. Akif, basit bir baytar değildir. İslam ve Müslümanların durumuna üzülen, bundan dolayı içi kan ağlayan ve kötü gidişatı durdurmak için elinden geleni yapmaya çalışan bir mütefekkindir.

Akif'in bizzat kendisinin Kur'an meâli hazırlaması ve bazı ayetler üzerine tefsir çalışması yapması ayrıca yazdığı birçok şiirde âyet ve hadislere yer vermesi veya telmihte bulunması, onun Kur'an ve hadisler üzerinde derin bir vukûfiyeti olduğunu göstermektedir. Akif tarafından yazılan ancak artık Türk milletine mal olan İstiklal Marşı'nda da ayet ve hadislerin izlerini görmek mümkündür. Bunun yanında Akif'in bazı dizelerinin arka planında Hz. Peygamber'in hayatından bazı kesitlerin etkili olduğu da anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

AHMED B. Hanbel, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî (2001). *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* (thk. Şu'ayb el-Arnâvud vd), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (1998). *Delâilü'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sâhibi's-Şerî'a* (thk. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.

BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (2001). *el-Câmi'u'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar min umûri Rasûlillâh ve sünenihî ve eyyâmih* (thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır), Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât.

DÂREKUTNÎ, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer b. Ahmed (2004). *Süneü'd-Dârekutnî* (thk. Şuayb el-Arnâvut vd), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.

- ERSOY, Mehmet Akif (1968). *Kur'ân'ı Kerîm'den Ayetler (Meâl-Tefsîr-Mev'izeler)* (Derleyen Suat Zühtü Özalp), Ankara: Sevinç Matbaası.
- ERSOY, Mehmet Akif (2013). *Tefsir Yazıları ve Vaazlar* (Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ), Ankara: Diyanet İşleri Başk. Yayınları.
- İBN HİŞÂM, Abdülmelik b. Hişâm el-Himyerî (1955). *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (thk. Mustafa es-Sekâ vd.), Mısır: Mektebetü Mustafa el-Bâbi.
- İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (t.y.). *Sünenu İbn Mâce* (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-'Arabî.
- GAZNEVÎ, Cemâleddîn Ahmed b. Muhammed (1998). *Kitâbu Usûliddîn*, Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslamiyye.
- MÜSLİM, Ebü'l-Hasen Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (t.y.). *el-Müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar bi nakli'l-'adli ani'l-'adli ilâ Rasûlillâh* (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî) Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî.
- NESÂÎ, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şu'ayb (2001). *es-Sünenü'l-kübrâ* (thk. Hasan Abdülmünim Şelebî), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- SÂLİHÎ, Muhammed b. Yûsuf eş-Şâmî (1993). *Sübülü'l-hüdâ ve'r-raşâd fî sîreti Hayri'l-'ibâd ve zikri fezâilihî ve a'lâmi nübüvvetihî ve ef'âlihî ve ahvâlihî fi'l-mebdei ve'l-me'âd* (thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Mu'avvid), 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- SÜHEYLÎ, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh (2000). *er-Ravzu'l-ünüf fî Şerhi es-Sîreti'n-Nebeviyye li İbn Hişâm* (thk. Ömer b. Abdisselâm es-Selâmî), Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî.
- ŞENGÜLER, İsmail Hakkı (1992), *Açıklamalı Mehmet Akif Külliyyatı*, İstanbul: Hikmet Neşriyat.

TABERÂNÎ, Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb (1994). *el-Mu'cemu'l-kebir*,
Kahire: Mektebetu İbn Teymiye.

TİRMİZÎ, Muhammed b. İsâ b. Serve (1998). *el-Câmi 'u'l-kebir Sünenü't-
Tirmizî* (thk. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf), Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-
İslâmî.